

ROCK MÜZİĞİN DOĞUŞU VE TÜRK ROCK MÜZİĞİ

DUMAN, Sabit*
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Rock Müziği, 1960'larda doğmaya başladı. Yeni bu müzik türü 1830'ların Avrupasında başlayan Romantizmden oldukça fazla etkilendi. Romantizm ile Rockçıların söylemlerinde benzerlikler oldukça fazlaydı. Gençler politik düşüncelerini şarkılara ve şiirlerine yansıttılar. Dünyadaki politik gelişmeler, nükleer tehdit, soğuk savaş bu müziği etkilerken, Avrupa ve ABD'deki gençler mevcut sisteme karşı çıkıp, yeni bir politik söylem geliştirdiler. Ayrıca sisteme aykırılıklarını göstermek için saçlarını uzatıp, uyuşturucu kullanmayı şiar edindiler. Gitar onların en önem verdiği müzik aletleri oldu. Konserleri her tarafta olaylı bitti.

Rock müziğinin yaygınlaşması Türkiye'yi de etkiledi. Türkiye'de uzun saçlı müzisyenler görülmeye başlandı. Bunlar klasik müzik şekillerin dışında, batı tarzında Rock müziği icraya çalıştılar. Rock müziği Türkiye'yi etkisi altına aldı. Bu daha çok dış görünüm açısından oldu. Diğer yandan şarkı içeriği açısından bu durum nasıldı? Türk rock müziği içerik açısından batı söylemlerini kullandı mı? Batı rock müziği ile Türk rock müziği arasındaki farklılıklar nelerdir? Benzerlikler ve farklılar bu çalışmanın ana konusu olacaktır.

Türkiye'de, rock müziği veya batı etkisinde Türk pop müziği hakkında kapsamlı çalışmalar yapılmadı. TV'lerde bu konular üzerine yapılan açık oturumlar oldukça yetersiz ve eksik bilgilere dayanmaktadır. Bu çalışmamda 1960 ile 1974 arasında Avrupa ve ABD'deki Rock toplulukların söylemleri, politik mesajları ve yaşam biçimleri ortaya konup, Türk rock müziği sanatçılarıyla mukayeseli bir çalışma yapmayı planlamaktayım.

Rock müziğini konu alan çok fazla çalışma olmaması, bu tarz bir araştırmayı daha da ilginç kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rock müziği, Rolling Stones, Soğuk Savaş, Erkin, uyuşturucu, Bob Dylan, Moğollar, Vietnam Savaşı.

1960'lar siyasî ve sosyal açıdan önemli değişikliklere sahne oldu. Bu değişim müziğe de yansdı. Popüler olan Rock'n roll müzik türünün yanında yeni bir tarz daha doğmaya başladı. Bu yeni akım "Rock" diye tanımlandı. Bu

* İnönü Üniversitesi, Fen-Ed. Fak., Tarih Bölüm Başkanı, Kampus/Malatya.

müziği dar kalıplar içerisinde tarif etmek oldukça zor olmasına rağmen 1960'lar 1970'lerin ortalarına kadar topluma damgasını vurmayı başardı.

Rock müzik 19. yüzyıldaki romantiklerden büyük ölçüde etkilendiler. Ancak o dönemdeki romantiklerle rockçılar arasında farklılıklar vardı. 19. yüzyıl başlarında Avrupa'da toplumsal ayrımcılık fazlaydı. Büyük beklentiler yaratan Fransız devrimi bu eşitsizliği gidermede başarılı olamadı. Romantikler toplumsal kurtuluş için mücadele etmek yerine, kendi kişisel rahatlıklarının peşine düşerek bireysel kurtuluşa çözüm aradılar. Bu nedenle mitsizime ve uyuşturucuya yönelerek hayatın zevkini çıkarmaya çalıştılar. Kendi zevklerinin peşine düşmeleri, yaşadıkları hayal kırıklığı idi.

İkinci Dünya Savaşı sonra erdikten sonra beklenen barış ortamı kurulamadı. 1945'ten sonra soğuk savaşın başlaması iyimser beklentileri yavaş yavaş yok etti. Atom bombasının Hiroşima'ya atılması ile dünya nükleer tehdit ile yaşamaya başladı. Nükleer bomba yanında daha sonra hidrojen bombasının yapılması daha tehlikeli boyutlara ulaştı. Sovyetler Birliği'nin de atom bombasını yapması ile iki kutuplu bir dünya oluşurken her an savaş çıkacak gibi bir ortam vardı. Diğer yandan savaş sonrasında insanların beklentisi çok farklı idi. Özgürlüklerin artacağı, savaşların bir daha olmayacağı ve yoksulluğun azalacağı ve ırk ayrımının sona ereceği beklentisi vardı. Ancak gelişmeler tam tersi bir istikamette oldu. Daha özgür ve eşitlikçi taleplerin yoğunlaştığı dönemde Rockçılar, sosyal problemlere eğilirken sisteme karşı gelmeye başladı. Rock starları ABD'de bir devrim gerçekleştireceklerini umarak geleneksel ABD değerlerine isyan ettiler¹. Bunun için Rockçıların hedef aldığı temel kurumlar ilk başta kilise ve devlet oldu.

ABD'de ve İngiltere'de sisteme karşı güvensizlik toplu protesto hareketlerini başlattı. 1960'ların ortalarında başlayan öğrenci gösterileri daha sonra Avrupa'nın diğer ülkelerine ve sonra ABD'ye yayıldı. Avrupa'daki gösteriler daha çok toplumsal içerikli olurken ABD ve İngiltere'de farklı yönde gelişti². ABD ve İngiltere'deki gösteriler genel olarak her türlü geleneksel yapıya ve otoriteye karşı idi³. Rock müzik de bu protestocu grupların protest marşı görevini üstlendi. Eski çağlardan beri müziğin çok önlü bir işlevi vardı. Zevk ve hüznü ifade etmenin dışında müzik savaş alanlarında çok kullanıldı. Düşmanlara korku salarken, kendi askerlerine ise moral vererek onları

¹ Rock starları kendilerini miolojide veya antikitedeki tanrılar gibi görüyorlardı. Bir misyonlarının olduğuna inanıyorlardı. James C. .Senden, *The Sounds, Signs and Beat of Community: A Psycho-semiotic Approach to the Twentieth-Century Lyric*, University of New York, (Yayınlanmamış doktora Tezi) 2003, ss.13-14.

² Fransa'daki gösterilerde öğrencilerle işçiler sokaklara döküldü. Buradaki en göze çarpan slogan "işçi iktidar" idi. Tarkan Tufan, **Deniz Fırtınalı Yıllar**, İstanbul 2007, ss. 86-91.

³ 60'lardaki kültürün temel özellikleri savaş karşıtlığı, cinsel özgürlük, ırk ayrımcılığı onusunda odaklanmıştı. George Goodwin Rising, **Stuck in the Sixties: Conservatives and The Legacies of 1960's**, University of Arizona, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2003,s.19.

cesaretlendirdi. 1960'larda da Rock müzik, protest grupların başkaldırısını sembolize ederken aynı zamanda onların sözcülüğünü de üstlendi, etkileri de 1965-1974 arasında giderek arttı.

Rock Müziğini Doğuran Toplumsal Yapı

1960'larda Avrupa ve ABD yeni gösterilere sahne olurken gençlerin sokaklara indiğine şahit oldu. ABD, demokrasi ile yönetilen bir ülke konumunda olup, bireysel haklar oldukça gelişmiştir. Demokrasi devlet tarafından kontrol edilmediği için herkes eşit statüde kabul ediliyordu. ABD, demokrasiyi Avrupa'dan gelen göçmenler vasıtasıyla almasına rağmen onu daha da geliştirdi. Devlet ayrıca resmî olarak kilisenin de arkasında değildi. ABD'de görülen reform hareketleri bu nedenle bu kurumları kapsamadı. Oysa Rock, kendisine kutsal veya dokunulmaz alan olarak hiçbir şeyi ayırt etmedi. Rockçılar, ABD'nin dinsel ve demokratik yapısına saldırarak tam bir devrimci rol üstlendi. Dinsel olgu da ABD'nin diğer yanını sembolize etti. "Beyaz Ceket", Amerikayı yöneten dini sembolize etti.

ABD ideolojisine göre, ABD'liler seçilmiş insanlar olup, kendi ülkelerini özgürlüklerin kalesi olarak görmekteyler. Bu bağlamda buraya seçilmiş insanlar gelmiştir. Prütten ideolojisi geçerlidir. 1600'lerde yeni kıtaya doğru yelken açan Prüttenlere yeni ve tehlikeli bir hayata başlamak için yolculuk yapacaklarını ve Tanrı'nın kendilerini koruyacağı söylenmiştir. Tanrı'nın, İsrailoğullarını koruduğu gibi kendilerini de binlerce düşmandan koruyacağına inanmışlardır. Onlar, yeni topraklarda düşmanlarına karşı direnecek ve kendilerine bir tepe üzerinde yeni bir kent inşa edeceklerdi. Bir tepe üzerinde kent, Amerikalıların sürekli tekrarladığı bir rituel oldu. ABD milliyetçi doğmasının temelini oluşturdu.

Prüttenler için zorluklar karşısında pes etmek düşünülemezdi. Zorluklar karşı mücadele fikri Amerika'yı Tanrı tarafından seçilmiş bir ülke konumuna soktu. Amerikalılar Tanrı yolunda çalışmak için bir bakıma seçilmişlerdi. Bunun içinde bütün zorluklara göğüs gererek çevre ve diğerleri ile mücadele fikri doğmaya başladı. Bu yaklaşım daha sonra kendisini sınırlayan limitlere karşı mücadeleye dönüşürken, diğer yandan da var olan değerlere karşı da savaşmaya itti. Bireylere yapabilme, başarabilme hırsı aşılandı. İsteklerini gerçekleştiremeseler de onları bu yolda çaba harcatmayı kutsadı. Buraya gelenler bu bağlamda kendilerini bu topraklara gelen seçilmişler olarak gördüler. Yeni nesiller bu ideoloji altında büyüdü. Bu ideal ABD'nin diğer kurumları ile uyum içersine getirildi. Kilise onlara yaptığın işle mutlu ol diyordu. Tanrı için çalışmanın karşılığı cennet idi. Bu sosyal ideoloji, kapitalist rüya ile temellendirildi. Çalışma para ile eşitti. Para da statü ile eş anlamlı hâle geldi. Bir insan iyi ve doğru çalıştığı takdirde ödüllendirilecektir. Dinsel ve resmî kurumlar bunları salık vermekteydi.

Diğer yandan esnek toplum yapısı, insanlara düşüncelerini serbestçe ifade etme fırsatını verirken ABD de sansür de yasaklanmıştı. İfade özgürlüğü sonucunda hükümetler eleştirilmekten nasibini bolca aldılar. Bu özgürlük ortamında her kurum serbestçe eleştirildi. 1950'lerin ortasında sosyal problemler ortaya yavaş yavaş çıkmaya başladı. Televizyonların yaygınlaşması ülkedeki problemlerin geniş kesimler tarafından görülmesine yol açtı. Bunun yanı sıra ABD'deki temel yapısal sorunlarından olan siyah-beyaz ırk ayrımına karşı sesler yükselmeye başladı. Irk ayrımına karşı güçlü sesler yükselirken yavaş yavaş ABD kamuoyu da bazı şeylerin ters gittiğinin farkına vardı. Otoritelerin söylediği gibi herşey yolunda değildi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD dünyanın hem ekonomik hem de askeri açıdan en güçlü devleti olarak ortaya çıkmıştı. ABD'de problemler çözülmüş herkes mutlu idi. İnsanlar, güzel bir eve ve harika çocuklara sahip olup yuvalarında mutluydular. Bu nedenle, herkesin mutlu olduğu, mesut bir döneme girildiği sürekli empoze edililirken bu durum 1950'lerin ortalarında değişmeye başladı. ABD'nin atom bombası tekeli elinde tutması fazla uzun sürmemesine rağmen yine de ABD toprakları saldırıdan uzak emniyetli bir yer olarak görüldü. Ancak 1956 yılında Sovyetlerin uzun menzilli füze yapması, ABD'yi saldırıya açık hâle getirdi⁴. Hemen arkasından patlak veren 1956 yılında Süveyş Krizi ve Macar Ayaklanması dünyada savaş beklentisini artırdı. Bundan dolayı Amerikalılar ciddi biçimde bir nükleer savaşın çıkacağı beklentisine girdi. Okullarda nükleer bomba saldırısından korunmak için "saklan ve örtün" tatbikatları yapılmaktaydı. İnsanlar her an büyük bir nükleer savaşın çıkacağına inanıyorlardı. 1959 yılında Rus Gagarin'in uzaya çıkması endişeleri daha da artırdı. İnsanlar yakın gelecekte bir felaket ile karşılaşacağına inanırken aynı zamanda da ABD sistemini sorgulamaya başladılar. Yakın gelecekte dünya yok olacaksa, çalışmanın da anlamı yoktu. Hıppilerin ortaya çıkmasının bu zamana rastlaması, tesadüf değildi.

Bombalarla Büyümek

İkinci Dünya Savaşı sırasında doğan nesile "baby boom" deniyordu. Baby boomerlar nükleer tehlikeyi hissetti. Sovyetlerin atom bombasına sahip olduktan sonra ABD, 1951 yılında Nevada çölünde hidrojen bombasını test ederken bu atom bombasından çok daha güçlü idi. O yıl New York'a düşen kar taneleri radyasyonlu idi. ABD'de 23'ten fazla nükleer test yapılmış ve koyunlar ölmüştü. Bombaların gölgesinin, soğuk savaş tehdidinin gençler üzerinde kalıcı bir etkisi olurken onlar yok olmayı derinden hissettiler. Bu olasılık her an karşılına çıkabilirdi. Öğrenciler yalnızca savaştan değil, aynı zamanda nükleer savaş sonunda yok olacaklarını düşünmeye başladı. Kime güvenecekleri, nereye saklanacakları belirsizdi. Tanrısız Sovyetler ABD'yi vuracak nükleer silahlara sahipti. Bu gençliğin karabasını idi. Her an ölüm tehlikesi ile iç içeydiler.

⁴ Kruşçev, **Kruşçev'in Anıları**, C. II, İstanbul, 1971, s. 311.

Baby boomerlar, babalarından savaş hikâyelerini dinleyerek büyümüşlerdi. Bu nedenle Vietnam Savaşı'na en çabuk tepkiyi Nazi Almanyası'na karşı zorlu savaş yapan İngilizler verdi. Savaş dönemlerinde neleri kaybedecekleri, bu yeni gençlerin kafalarına kazınmıştı. Savaş sırasında nelerle karşılaşacakları, nelerden mahrum olacaklarını iyi biliyorlardı. Savaş sonrasında Avrupa'da refah genele yayılmış, yoksullar da iyi durumdaydı. Kendilerini güven içinde hissederken, yaşadıkları kentler emniyetliydi. ABD'de toplumun çok yoksul kesimleri siyahlar ve güney Amerikalılardı. Siyahların çok yoksul olması sosyal hareketlerin başlamasına zemin hazırladı. 1940'larda ABD'de güneydeki yoksul kesimler kuzeye göç ettikten sonra güney ile kuzey arasındaki farkı net bir şekilde ortaya çıkıyordu. Yeni nesil hem ırkçılık hem de ekonomik sorunlarla yüz yüze gelince bunlara çözüm aradılar. Bu eşitsizliğin kaynağını toplumsal eşitsizliğe bağladılar. Bir yandan savaş tehdidi diğer yandan aldatılmış duygusu gençleri farklı duygulara itti. İşlerini bırakıp özgür yaşamayı seçtiler.

Hippilerin ortaya çıkması, bir sürpriz oldu. Bu durum temel toplumsal geleneklere aykırı idi. Her şeyden önce çalışmak küçümseniyordu. Cenneti bir başka yerde değil, yakınlarında arıyorlardı. Hippilere göre cennetin bahçesinde 12 ayaklı marijuana ağacı vardı. Eski mutlu günler idealize edilirken, semboller ve geçmişe özlem sıkça vurgulandı. Hippiler çalışmayı bir yana bırakarak günü yaşamayı temel felsefeleri yaptı. Komün ve göçebe tarzı hayat yaşamayı yeğleyerek uyuşturucu kullanımını savundular. Sayıları giderek çoğalınca polis bunları tutuklayamıyordu. Çünkü onları koyacak yeterince hapisane yoktu. Rock festivalleri uyuşturucu pazarı gibi idi. Uyuşturucunun altın çağı idi. 1960'larda hippilerin politik söylemleri yoktu. Onlar yalnızca şarkı söylemek istiyordu. Yeni tarz, bu müziği ve hippie felsefesini yavaş yavaş şekillendirdi. Müzik, devrim ajitasyonunu, sosyal ve reformist hareketleri arka planda destekleyen bir olguydu⁵. Müzik de hippilerin isteklerini felsefelerini bir bakıma ortaya koymaktaydı. Rock müzik genelde yaşamdaki günlük zevkleri, isyan hissini dinleyicilere veriyordu⁶.

1960 yılına gelindiğinde mutlu rüya bitmiş gençler aldatıldığını anlamışlardı. Irk ayrımı karşıtı gösterileri medyada yer almaya başlarken, kamuoyu Martin Luther King'in pasifist eylemlerine sempaati ile yaklaşıyordu. Martin Luther King ile kol kola yüreyenlerden biri de Joan Baez idi. Joan Baez ise bir beyazdı. Irkçılık karşıtı söylem, özgürlük istekleri ile dile getirilmeye başlandı. Aslında King şiddeti benimsemeyerek polisle caddelerde barikatlarda çatışmaya karşı

⁵ Tarihin hiçbir döneminde müzik kitleleri heyecanlandırıp onlara devrimci hisler vermemişti. Charles Anderson Goldwaite, Jr., **The Magic Ride: The Evolution of Rock'n Roll in American Prose Literature**, University of Virginia, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2000, s. 2.

⁶ Suzanne E. O'Hop, **The Translation of Art Into Revolution: Visual Text, Auditory Art and The Subversive Role of the Art Poet Across the Cultures**, University of Rhode Island, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) 1997, s. 29.

çıktı⁷. O yalnızca otobanları trafiğe keserek eylem yaptı. Savaşa karşı olduğu için hapse girdi. Gençlik gösterilerinin temel konusu daha çok Vietnam savaşı, sivil haklar, kadın hakları ve cinsel özgürlük gibi konuları kapsadı. Uyuşturucu kullanımın serbest bırakılması, nükleer karşıtlık ve kürtaj gibi konular da ön plana çıktı. Eylemlere katılanların büyük çoğunluğu ise beyazdı. Bu dönemde ilk protest şarkı “We shall overcome.”, idi. Bu aslında **İncil**’deki bir sureden esinlenerek yazılmıştı. Rock müzik bu dönemde bu kitlelerin sesi olurken aynı zamanda onların ruhunu da yansıtıyordu. Bu şarkı kızgın protest kesim tarafından benimsendi. King bu aşamada hareketi pasifist yapıdan çıkartıp kurulu düzene karşı şiddete başvurabilirdi. Ama o bunu yapmadı. Ancak şarkı diğer rockçıları etkiledi. Bob Dylan, John Lennon, David Crosby gibiler, yeni akımın öncüleri oldu. İlk başta dinsel öğeler protest hareketi etkiledi. Sakalları, uzun saçları, sandaletleri ilk Hristiyanları çağrıştırıyor gibiydi.

Protest Rock Dönemi

Rock müziğin ılımlı tonu 1965’lere kadar devam etti. Bundan sonra daha agresif bir tutum takınmaya başladı. 1960’ların ortalarında rock müzik tema olarak “aşk, aşk” diyor ve romantik görünüyordu. Beatles grubu “elini tutmak istiyorum” derken sert bir protest tavidan uzaktı. Protest rockçılar ise müziklerinde sosyal olaylara daha çok yer vermeye başladılar. Gençlik toplumunda problem görüyor ama, ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Gençlerin bir liderlere ihtiyaçları vardı. Sosyal sorunların bir sonucu olarak rock doğdu. Bu müzik ABD’nin yapısını oldukça etkilerken yeni yetişenler kahramanlarının öldüğünü, savaşa gittiklerini, aşık olduklarını ve uzaya gittiklerini gördü. Değişim oldukça hızlı idi. Kitleler üzerinde rock müzik bu bağlamda diğer sanat türlerinden daha etkili oldu. İdoller ise Rolling Stones, Bob Dylan, Beatles idi. Bunlar toplumun Mesih’i idiler. Onlar Vietnam Savaşına, ırk ayrımına, yerleşik kurumlara, Katolik kilisesine karşıydılar. Bu belirsizlik ortamında gençler kendi peygamberlerini buldular. Bu Bob Dylan idi. “Blowing in the wind”, adlı şarkısında Dylan ırk ayrımını eleştirdi. “The times are changing”, “A hard rain!s gona fall” gibi şarkıları politik ve sosyal içerikli olmakla birlikte dinsel temalarıda iyi bir şekilde kullanmıştı. Bunun yanı sıra Simon and Garfunkel de “The sound of silence” adlı şarkısıyla da buna katılıyordu⁸. Rockçılar şarkılarında protest öğeleri kullanarak, ABD savaş makinasına saldırıyordu. Bu nesil savaş sırasında doğanlar olduğu için kolej ve üniversitelere devam ediyorlardı. Dolayısıyla onların etkilenme oranları daha yüksek oldu. Onlara göre, toplumu değiştirecek tek olgu müzik olarak görüldü⁹.

⁷ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz.: G. G. Rising, **Stuck in the Sixties: Conservatives and the Legacies of the 1960S**, s. 123.

⁸ Phyllis Lee Levin, “The Sound of Music”, **The New York Times Magazine**, 14 March 1965, s.72.

⁹ Rolling Stones’un solisti Mick Jagger, bir röportajında bunu belirtmiştir. B. Keith Murphy, **A Rhetorical and Cultural Analysis of Protest Rock Movement, 1964-1971**, Ohio University,

Bob Dylan'ın kariyeri soğuk savaşın doruk noktasında başlamıştı. 1961-1963 döneminde şarkıları hep gelecek bir savaşı konu edinmişti. Bu üçüncü dünya savaşı çıkacağına inanıyordu. Şimdi korkular gerçeğe dönüşmek üzere idi. Küba krizi patlak verdiğinde Dylan'ın amacı bütün şarkılarını ölmeden yazıp bitirmektir. İlk rock protest şarkısı nükleer tehdidi konu olan 1965 yılında Barry McGuire tarafından seslendirilen "Eve of destruction" sayılabilir. Vietnam savaşı patlak verdiğinde binlerce kişi savaş karşıtı gösterilere katıldı. Dylan "Master of War" adlı şarkısında politikalara saldırdı. Onlar büyük savaş uçakları yapıyor, silah üretiyor ve ofislerinde oturuyordu. Black Sabbath, "War pigs" adlı şarkısında generalleri büyücüler olarak gösterdi. Bunları savaş sırasında kuyruklarını saklayarak gizlenirler, diye aşağılıyordu. Bütün rockçılar, savaş lordlarını eleştireliyordu. Bütün rockçılar, savaş lordlarını, bencil, korkak, yaşlı, kendi çıkarları için gençleri savaşa gönderen kişiler olarak sembolize etti. Ülkeri savaşa girerken rockçıların savaşı lanetlemesi, savaş karşıtı gösterilere katılmalarına muhafazakar kesim hoş bakmadı.

Wietnam Savaşı

Yoksullar, siyahlarla beraber Wietnam'a gitti, Ölenlerin çoğu da onlardı. Wietnam savaşı devam ederken ABD sistemi de ciddi olarak sorgulanmaya başladı. Tepedeki kent miti, Wietnam'da kullanılan savaş uçakları ile birleşti. Wietnam savaşı ABD'nin kazanamayacağı açıktı. Eğer Tanrı yanlarındaysa o zaman bunda bir yanlışlık var demektir. TV'lerin savaş görüntülerini yayınlaması sonucunda bunun etkileri ABD ve Avrupa'da görülmeye başladı. Buradaki savaşı devletin yarattığı terör olarak algıladılar. Genç kesim Wietnam cehennemi ile çok çabuk karşı karşıya kalınca bu konuyla daha çok ilgilenmeye başladılar. Tepkilerini kitlesel olarak ortaya koren Rockçılar da onların sözcüsü olmuşlardı. Yerleşik düzene karşı, uyuşturucu üzerine şarkılar söylemeleri kendilerini sembolize ediyordu. "Bir joint çekmek." devrimci hareketti.

Bu aşamada sorun nasıl çözülecekti. Rockçılar da Avrupa'dakiler gibi çareyi devrimde gördüler. Rolling Stones, "devrim için zaman geldi", "caddede çatışan gençler" tarzında şarkılar yaptı. Devrim kitleleri cezbeden bir kavramdı. Şarkılar da devrimi çağrıştıran tarzdaydı. ABD'de kolej ve üniversite kampüsleri devrim isteyen gençlerle doluydu. Gösteriler sürekli olurken sık sık polisle çatışılıyordu. Müzik bunların nedeni değildi ama devrime giden yolda bir araçtı. Kitlesel olarak yalnızca otoriteye karşı gelmesi bu hareketi kanaliz edecek politik bir örgütten yoksunluk, hareketi başarısızlığa itmiştir.

Rock şarkılarında bir ailenin genç oğlu savaş meydanlarında hayatını kaybetmesi trajik bir şekilde anlatıldı. The Doors "Unknown soldier", Judy Collins'in "in the Hills of Shilon"da bunlar etkili bir şekilde işlendi. The

(yayınlanmamış Doktora Tezi), 1988, s.4; Ayrıca benzer görüşler C. A. Goldwaite, Jr tarafından da dile getirildi. C. A. Goldwaite, Jr., **The Magic Ride: The Evolution of Rock'n Roll in American Prose Literature**, s. 6.

Doors'un solisti Jim Morrison, "savaş bitene kadar bekle, ikimiz biraz daha yaşlanacağız" der. Fakat kurşun, miğferden girince, askerin mezarı nişanlısının boş omuz çukuruna dönüşür. Etkileyici savaş karşıtı bir şarkı idi. Savaşın olumsuzlukları görülmeye başladığında buradaki vahşette bütün çıblaklığı ile görüldü. George Harrison, "Wietnam yanlıştı. Biz şarkılarımızda bunu dile getirerek farklı kültür yaratmaya çalıştık. Kalk, uyan döğüşmek zorunda değilsin. Savaşa karşı durabilirsin. Gülebilir ve komikçe aptalca giyinebilirsin" dedi. Bunlar kötüye karşı duruşun bir parçasıydı. Şarkılar toplumu ateşliyordu. Rockçılar kendilerini takip edenleri iyi olarak görürken karşı taraf kötülerdi. Kötülerde yerleşik düzeni savunan kesimdi.

Frank Zappa daha da ileri giderek gençlere aileleri söylediklerini yapmamalarını istedi. Zappa'nın konsere gittiğinde çocuklarını zehirlediğini düşündükleri bu adama kızgın anneler, Zappa'nın o kente gelmemesi için gösteriler düzenlemeyi alışkanlık hâline getirmişlerdi. Diğer yandan, "The Doors", 1967 ekiminde 50 bin kişilik bir gösteri organize etti. Joan Beaz gösteriler sırasında tutuklanırken Papa ise rockçıları kınadı. Birtakım uzmanlar rockın yıkıcı etkisinden söz etse de şarkıları radyolarda çalınmaya devam etti. Rockçılar iyi kesimi sembolize ederken karşıtlarını ise yani diğerlerini "şeytan" olarak tanımladılar.. Dolayısıyla statükoya saldırmak için müzikte bir şeyler buldular. Rockçılar kendi hareketlerini açıklamak için sahnede sembolik hareketler yaptı. Pete Towshand gitarını sahnede parçaladı. Jimi Hendrix sahnede sevişti, gitarını yaktı. Jim Morrison isyana teşvik edici kışkırtıcı sözler sarf etti. Rock yıldızlarının ortak noktası ise ırk ayrımına karşı olmalarıydı¹⁰.

Uyuşturucunun Altın Çağı

Uyuşturucu rockçıların sisteme karşıtlığı sembolize ettiği bir obje olarak bakıldı. Mevcut sistem uyuşturucu kullanılmasına karşı çıkıyordu. Rockçılar için sisteme karşı olmak onların doğası gereği idii. Aynı zamanda aklın limitlerini zorlayarak diğer bir aşamaya geçmek için uyuşturucu alınması zorunluydu. İsa'ya sunulan şarap eroin olarak algılanırken bütün uyuşturucuların insanın yaratıcı yeteneklerini artırdığı kabul edildi. Afyon ve diğer uyuşturucu maddeler belli bir dönem insana mutluluk hissi verse de daha sonra kişi için yıkıcı etkileri oluyordu. Ancak onların gördüğü halüsinasyonlar, hayaller her şeyin çözümü olarak görüldüğü için mistik inançlara düşkünlüğü körükledi. Uyuşturucu kullanarak yapay cennetler yaratmak, arkasından şarap ve alkol alarak sonunda her şeye ulaşmak mümkün görülüyordu. Dünyayı daha iyi anlamak için bedenlerini deney tahtası gibi kullanmaktan çekinmediler. Uyuşturucu yasak dinin kutsal maddesi idi. Rockçılar yeni bir toplum yaratmak isterken bunun da ana maddesini uyuşturucular oluşturuyordu. Ayrıca

¹⁰ B. Keith Murphy, *A Rhetorical and Cultural Analysis of Protest Rock Movement, 1964-1971*, s. 8.

geleneksel sistem bunu sert bir şekilde yasakladığı için uyuşturuculara sisteme karşıtlığı en üst düzeyde sembolize eden bir nesne olarak bakıldı.

Eski kuşaklarla gençleri ayırt eden en önemli objeler alkol ve uyuşturucu idi. Ebeveynleri şok etmek, öğretmenlerin otoritesine başkaldırmak uyuşturucu içmekle ifade edilmekteydi. Ayrıca bu rockçılar arasında dayanışmanın da semboli idi. Kişisel kurtuluşlar için uyuşturucu çözüm olarak görüldü. Bu nedenle 1960'ların sonuna doğru uyuşturucudan ölümler görülmeye başlandı. Cimmy Page açıktan uyuşturucu kullandığını ilan etti. Bazı rockçılar eğer Tanrı eroiden daha iyi bir şey yapmışsa onu kendisine saklamıştır dediler. LDS'ye Tanrı'nın bir hediyesi olarak bakıldı. Onlara göre uyuşturucu yeni kapılar açarken aynı zamanda yeni bir yaşam biçimine geçişi. Ayrıca uyuşturucu nükleer silahtan kurtulmanın tek kaçış yoluydu.

Uyuşturucu bir bakıma her şeyi yapabilme gücü olarak konan sınırları, engelleri kırabilmeyi simgeliyordu. Ayrıca uyuşturucu bir yandan özgürlüğü ifade ederken diğer yandan da isyancı gençliğin sembolü idi. Rockın doğması ile uyuşturucu, uzun saçlar, cinsellik ABD toplumunun görünen kısmı oldu. Aynı zamanda bu ABD toplum yapısı içinde bir tehdit idi. Bunun yanı sıra savaş karşıtı söylem ABD'yi yönetenlerin fena hâlde tepkisini çekerken vatan hainliği ile eş değer tutuldu.

Rock'ın Sembolleri

Rock müziğine toplu hâlde bakıldığında birtakım entrümanlar dominant tarzda kullanıldı. Burada öne çıkan entrüman gitar oldu. Ayrıca bu alet erkekliği sembolize etti. Rock müzikte bu dönemde sıkça gitar soloları görülürken aynı zamanda maskulin yapısını ortaya koydu. Rock temelde maskulin bir tarza sahipti. Gruplar kendi şarkılarını yazıp seslendirdi. Rock starları skandallarla dolu bir hayata sahiplerdi. Alkol, seks, uyuşturucu hayatlarında sıkça vardı¹¹. En güzel şarkılarını şarap, kadın ve cinsellik üzerine yazdılar. Sevgilileri ve metresleri vardı. Bunların hepsi de sistemin karşı olduğu şeylerdi. Onların devrimci tavırları olsa da sosyalist veya komünist değillerdi. Rolling Stones sık sık İngiliz polisi tarafından rahatsız edildi. Bu durum onların topluma yabancılaşmasını ve giderek daha çok skandallarla dolu bir yaşam sürmelerine neden oldu. Uzun saçlar, Rolling Stones'un militarizme karşıtlığını sembolize ediyordu. Şarkılarında isyana çağrı vardı. Buradaki isyan politik olmayıp daha çok uyuşturucu ve cinsel özgürlük içindi. Rock müziğin bir diğer amacı çocukları ebeveynlerden koparıp onları devrime hazırlamaktı. Rock starları da kurulu düzene karşı hem fizikî hem de psikolojik açıdan mücadele veriyordu. İktidarların kendilerine baskı uygulamalarına ve sansür koymalarına karşı asla yılmadılar. Yasak olanı yapma, yaşam felsefeleri idi. Yaşlanmadan ölmek. "The

¹¹ Kathryn Kerr Fenn, *Daughters of the Revolution, Mothers of the Counterculture: Rock and Roll Groupies in the 1960s and 1970s*, Duke University, 2002 (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 1.

Who” bunu slogan düzeyinde sıkça kullandı. John Lennon yasak olan ne varsa onu kutsadı. Jim Morrison, “Farher I Want to kill you.” diyerek onlara katıldı.

20. yüzyılın en büyük slognu içimizdeki düşmandı. Bu aynı zamanda dışarıya karşı ulusu birleştiren bir olguydu. 20. yüzyıldaki düşmanlar, komünistler, Yahudiler, mafia, öğrenci hareketleri, cinsellik, uyuşturucular, feminizm, caz ve rockçılardı. Rockın ruhunda sisteme karşıtlık vardı. Bu nedenle kanuna karşı gelen kahramanlar yüceltildi. Bill the Kid, Robin Hood gibi. Rock şarkıcılarının çoğu zeki kimselerdi. IQ’leri oldukça yüksekti¹². Jimi Hendrix zamanının en büyük gitaristi idi. Mick Jagger’i Londra’daki ekonomi kolejinde başarılı bir kariyer beklemekteydi.

Rock, yaşam tarzına yeni bir bakış açısı getirdi. Giyime önem vermeyerek ikinci el kıyafetler giyenleri popüler yaptı¹³. Çingeneler, hırsızlar, aykırı tipler popülerlik kazandı. Renkli giysileri, köpek modeli saç tarzları, yeni bir argo kullanmaları yaygınlaştı. Söylemleri genelde uyuşturucu üzerine oldu. Bunu da şarkılarında dile getirdiler. Rock starları da kendilerini topluma yol gösteren kişilerle kendilerini özdeşlendirdiler. Bu açıdan da mistik bir yanları vardı. Bilinmeyen bir güce bağlılık. Ütopik bir toplum düşünüyü hayal ediyüş yaşamlarında etkindi. Onlara özellikle Jim Morrison’a göre aile, insanın özgürlüğe giden yolda bir engeldi. Bazıları İsa’yı seviyordu ama, kiliseye düşmandı. Bir nevi kendi din anlayışlarını bireysel tarzda kurdular. Bir kısmı Hinduizm’e bir kısmı da Amerikan yerli inançlarını benimsedi. John Lennon kendisine yol gösterecek bir şeyhi uzunca bir süre aradı.

Türkiye’de Rock Müzik

Türkiye’de durum farklı gelişti. 1960’ların sonuna doğru yeni bir müzik türü, arabesk doğdu. Bunlar metropollere göç eden kesimin dinlediği müzikti. Popüler oldu. Bu müzik daha çok Mısır’dan etkilenmişti. Mısır filmleri ve müziği ise 1948 yılında yasaklanmıştı¹⁴. Diğer taraftan 1960 askerî darbesinden sonra dışa açılım oldukça fazlalaşırken Batı pop müziği de radyolarda çalınmaya başladı. Bu süreç, Batı müzik kalıplarının ülkemize girmesini başlattı.

1960 darbesi sonrasında bakıldığında nüfusun hâlâ büyük bir kesimi kırsal alanda yaşamaktaydı. Köylülük oranı % 66’ya düşse bile hâlâ kentleşme yeterli seviyede değildi. Köyden kente hızlı bir göç söz olduğundan kültürel

¹² Jim Morrison’un IQ’u 149 idi. Bunu yazdığı şiirlerde kullandığı semboller büyük önem taşımaktadır. Magistrale “Wild Child: Jim Morrison’s Poetic Journeys”, **Journal of Popular Culture**, Winter, 1992, Vol.: 26, No.3, s. 137.

¹³ Gençlerin hareketi çeşitli akımların özellikle kadın özgürlük hareketinin yayılmasında önemli oldu. K. K. Fenn, **Daughters of the Revolution, Mothers of the Counterculture: Rock and Roll Groupies in he 1960s and 1970s**, s. 15.

¹⁴ Martin Stokes, “Islam, The Turish State and Arabesk”, **Popular Music**, Vol.: 11 .No. 2, May 2002, s. 218.

hayat canlı idi. 1960-1970 arası sinema, müzik ve tiyatronun geniş halk kitlelerine ulaştığı dönemdi. Ancak halkın büyük kesimi kırsal kesimde yaşadığı için müzik tercihleri türkülerden yanaydı. 1961 Anayasası grev, düşünce özgürlüğü gibi konularda getirdiği serbestlik ortamı sahne sanatlarını da etkiledi. Ancak bu dönemde Türkiye’de gerçek anlamda bir protest veya rock müzikten söz etmemiz mümkün değildir.

Batı rock müziği Türk toplumu hayatına daha çok TRT aracılığı ile girdi. 1965 yılında **Hürriyet** gazetesi batı müziği teknik ve enstrümanlarının kullanılmasını şart koştuğu “Altın Mikrofon” yarışması düzenledi. Bu Batı pop müziğinin Türkiye’de geniş kitlelere ulaşmasına, birçok grubun ortaya çıkmasına vesile oldu. **Hürriyet** gazetesinin 1965 yılında başlatmış olduğu “Altın Mikrofon” yarışması, o zamanlar gazetenin en büyük rakibi olan **Milliyet** gazetesini harekete geçirdi. **Milliyet** müzisyen yetiştirmeyi amaç edinecek olan yarışmayı 1967 yılında başlattı. **Milliyet** gazetesi’nin başlattığı bu yarışma “Liselerarası Müzik Yarışması” adını taşıyordu. Yarışmada dereceye giren grupların plaklarının Sayan Plak tarafından piyasaya verilecek olması oldukça cazipti. Cem Karaca, Haramiler, Mavi Işıklar, Moğollar gibi rock grupları görüldü. Bu arada Barış Manço da Fransa’da ismini müzik alanında duyurmaya başlayacaktır¹⁵. Aynı zamanda Türkiye’de ortaya çıkan gruplar biçimsel tarzda batılı Rock yıldızlarına da benzemekteydi. En belirgin özellikleri ise uzun saçtı. Türk rockçılarının daha mazbut bir hayatları vardı.

1968’de Fransa’da başlayan öğrenci olayları Türk üniversitelerinde etkisini gösterdi. Ancak bu daha çok sosyalist eğilimli öğrenci olayları olmaktan öteye gidemedi. Öğrenci istekleri daha çok öğretim biçimine, sınav sistemine karşı çıkıştı¹⁶. Hiçbir zaman sistemin kurulu yapısını hedef almadı. Toptan bir karşı çıkış söz konusu olmadı. Üniversitelerde boykot ve işgal eylemleri sıkça görülürken, siyasal iktidar hedef alındı. Öğrencilerin genel talepleri şunlardı: Öğrenci alımının sınırlandırılması, burs ve kredilerin günün koşullarına göre ayarlanması, ucuz ders aracı ve kitap sağlanması, yurt yapımına öncelik verilmesi gibi istekler ön plandaydı. Bu istekler daha çok statükonun iyileşmesine yönelikti. Dolayısıyla gerçek anlamda bir özgürlük hareketine dönüşmedi. Eylemler daha çok politik bir tavırdan kaynaklandı. Amerikan Altıncı Filosu’nun İstanbul’a gelmesine gençlik karşı çıktı. ABD denizcilerini denize atarken politik tercihleri sosyalizmdi¹⁷.

¹⁵ **Cumhuriyet**, 23 Ocak 1965.

¹⁶ T. Tufan, **Deniz Fırtınalı Yıllar**, ss. 92-94.

¹⁷ Harun Karadeniz, Altıncı Filo olaylarını ayrıntılı bir şekilde anlatırken olaylara katılanların sol görüşlü öğrenciler olduğunu belirtmiştir. Bizdeki öğrenci veya gençlik hareketlerinin politik yanı ağır basarken kesinlikle sistemin yerleşik kurumları hedef alınmadı. Harun Karadeniz, **Olaylı Yıllar ve Gençlik**, İstanbul, 1975, ss. 84-87. Ayrıca bkz.: Alpay Kabacalı, **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, İstanbul, 1992, ss. 207-209.

Batı'dan esinlenen Türk rock şarkıcıları ister Cem Karaca ister Erkin Koray veya diğerleri olsun şarkılarında yerleşik statükoya hücum edemediler. Ayrıca Türk rockçuları yaşamlarında uyuşturucuya rağbet etmedikleri gibi skandallarla dolu bir hayat sürmediler. Cem Karaca kendi müziğini devrimci “müzik olarak” tanımlasa da aslında sol bir müzik eğilimine işaret etti¹⁸. Ayrıca konserlerinde polisle çatışmaya girme gibi bir olayda söz konusu değildi. Türk rockçuları saçlarını uzatmalarına rağmen, askere severek gittiler. Böylelikle de Batı tarzında rock müziğin ana felsefesini, yaşam biçimlerini hayatlarında uygulayamadılar. Yaptıkları şarkılara baktığımızda bunlar gençleri devrime motive etmediler. Sistemle barışık hâlde yaşarken gerçek anlamda rock tarzı şarkılarda yazamadılar. Türk rock müziği, daha çok türkülerin Batı tarzında yorumlanmasından ibaret olmuştur.

¹⁸ **Hey** dergisinde çıkan bir makalede “politik olmayan bir sanat sanat değildir.. politik müzik yapmaya karar verdik.”, **Hey** dergisi, 1978 politik olmayan sanat, sanat değildir.”